

УДК 37.013.42:004

DOI: [10.35619/pse.vi6.157](https://doi.org/10.35619/pse.vi6.157)

Ігор ФЕДОРОВ

здобувач PhD зі спеціальності А1 Освітні науки
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0008-1559-7950

e-mail: igorvladimirfedorov@gmail.com

АНАЛІТИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІТ-ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS

Анотація. У статті здійснено комплексний аналітико-теоретичний аналіз проблеми формування цифрового громадянства у майбутніх фахівців ІТ-галузі в контексті розвитку soft skills як невід'ємної складової їхньої професійної компетентності, соціальної зрілості та особистісного саморозвитку. Акцентовано увагу на актуальності дослідження, що зумовлена поглибленням процесів цифровізації суспільства, інтенсивною інтеграцією інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності людини та зростанням відповідальності ІТ-фахівців за наслідки створення, впровадження й супроводу цифрових продуктів і сервісів. Підкреслено, що в умовах цифрової трансформації освіти особливої ваги набуває необхідність поєднання високого рівня технічної підготовки з формуванням етичних орієнтирів, правової культури, критичного мислення, комунікативної компетентності, здатності до міжособистісної взаємодії, командної роботи, саморефлексії та прийняття соціально відповідальних рішень у професійній діяльності.

Проаналізовано стан наукової розробленості означеної проблеми у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях у межах концепцій цифрової компетентності, медіаграмотності, громадянської освіти, інформаційної безпеки та розвитку надпрофесійних умінь. Узагальнено підходи до трактування понять «цифрове громадянство» та «soft skills», уточнено їхній зміст, структуру та функціональні характеристики, визначено взаємозв'язок у системі професійної підготовки здобувачів вищої освіти ІТ-спрямування. Обґрунтовано доцільність розгляду цифрового громадянства як інтегративної характеристики особистості, що поєднує когнітивний, ціннісно-мотиваційний, поведінковий і рефлексивний компоненти та виявляється у відповідальній, етичній, правосвідомій і соціально орієнтованій діяльності в цифровому середовищі.

Окреслено провідні педагогічні підходи до підготовки майбутніх ІТ-фахівців в умовах цифрового освітнього середовища, визначено теоретичні та методичні прогалини, пов'язані з недостатньою систематизацією засад формування цифрового громадянства саме в системі вищої технічної освіти. Наголошено на важливості отриманих результатів дослідження, які створюють теоретичне підґрунтя для подальшого обґрунтування педагогічних умов, уточнення структурних компонентів та розроблення методики формування цифрового громадянства у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: цифрове громадянство, майбутні фахівці ІТ-галузі, soft skills, професійна підготовка, цифрове освітнє середовище.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується масштабною цифровою трансформацією, яка охоплює всі сфери життєдіяльності людини – економіку, освіту, культуру, державне управління, соціальні комунікації та професійну діяльність. Цифрові технології перестали бути лише інструментом оптимізації процесів і перетворили на простір життєдіяльності особистості. У цих умовах суттєво змінюються вимоги до професійної підготовки фахівців, особливо у сфері інформаційних технологій, представники якої виступають не тільки споживачами, а й активними творцями цифрової реальності.

Майбутні фахівці ІТ-галузі дедалі частіше виконують функції розробників цифрових платформ, інформаційних систем, програмного забезпечення, що впливають на формування суспільної думки, забезпечення інформаційної безпеки, організацію комунікації, доступ до знань та реалізацію громадянських прав. Отже, їхня професійна діяльність набуває соціально значущого характеру та потребує не лише високого рівня технічної компетентності, а й сформованої відповідальності, етичної культури, правосвідомості та здатності до критичного аналізу наслідків власних професійних рішень.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування цифрового громадянства як інтегративної характеристики особистості, що відображає її здатність до відповідальної, етичної та соціально орієнтованої діяльності в цифровому середовищі. Поняття «цифрове громадянство» не обмежується технічною обізнаністю та включає усвідомлення прав і обов'язків у цифровому просторі, дотримання норм цифрової етики, інформаційну культуру, здатність до безпечної та правомірної взаємодії, повагу до інтелектуальної власності, толерантність у комунікації та готовність протидіяти деструктивним проявам у мережевому середовищі.

Разом із тим сучасна система професійної підготовки ІТ-фахівців традиційно зорієнтована переважно на формування *hard skills* – програмування, алгоритмічне мислення, володіння технологічними інструментами, системне адміністрування, кібербезпеку тощо. Хоча ці складові є базовими, вони не забезпечують повною мірою готовність майбутнього спеціаліста до соціально відповідальної діяльності в умовах цифрового суспільства. У зв'язку з цим дедалі більшої уваги набуває розвиток *soft skills* – універсальних надпрофесійних умінь, що охоплюють комунікативну компетентність, командну взаємодію, критичне та системне мислення, емоційний інтелект, здатність до рефлексії та етичного прийняття рішень.

Виникає об'єктивна суперечність між зростанням соціальної ролі ІТ-фахівця як суб'єкта цифрових перетворень і недостатньою теоретичною розробленістю педагогічних засад формування цифрового громадянства саме в системі професійної підготовки здобувачів вищої освіти ІТ-спрямування. З одного боку, у науковому дискурсі активно досліджуються питання цифрової

компетентності, медіаграмотності та розвитку soft skills; з іншого – відсутня цілісна концептуалізація цифрового громадянства як результату інтеграції цих складових у структурі професійної підготовки майбутніх ІТ-фахівців.

Аналіз сучасних наукових джерел засвідчує, що проблема цифрового громадянства перебуває на етапі активного теоретичного осмислення, проте більшість досліджень має загальноосвітній характер і не враховує специфіку професійної діяльності в ІТ-галузі. Недостатньо окреслено педагогічні механізми інтеграції розвитку soft skills у процес формування цифрового громадянства, що зумовлює потребу в поглибленому аналітико-теоретичному дослідженні.

Актуальність теми зумовлена суспільним запитом на підготовку ІТ-фахівців орієнтованих на етичні цінності та соціальну відповідальність, необхідність оновлення змісту професійної підготовки в умовах цифрової трансформації освіти, потребу в науковому обґрунтуванні взаємозв'язку цифрового громадянства та розвитку soft skills, недостатню систематизацією теоретичних підходів до означеної проблеми.

Мета статті полягає у здійсненні розгорнутого теоретико-аналітичного огляду проблеми формування цифрового громадянства у майбутніх фахівців ІТ-галузі в контексті розвитку soft skills, узагальненні наукових підходів та визначенні напрямів подальших педагогічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження цифрового громадянства упродовж останніх років набуло динамічного розвитку в міжнародному та вітчизняному науковому дискурсі. Його активізація пов'язана з усвідомленням того, що цифрові технології перестали виконувати виключно інструментальну функцію й перетворилися на структуроутворювальний чинник соціального простору [1]. У зв'язку з цим дослідницьку увагу було зміщено від вивчення суто технічної підготовки користувача до аналізу його поведінки, ціннісних орієнтацій і соціальної відповідальності у цифровому середовищі.

У зарубіжному науковому дискурсі концепція цифрового громадянства сформувалася на перетині теорії громадянської освіти, медіаграмотності та цифрової компетентності. Частина науковців розглядає його як продовження традиційної концепції громадянства в умовах мережевого суспільства, акцентуючи увагу на правах і обов'язках особистості у цифровому просторі. У цьому контексті цифрове громадянство трактується як система норм і правил поведінки, що регулюють участь індивіда у цифрових комунікаціях, забезпечують безпечну взаємодію, повагу до інших користувачів та дотримання принципів правової культури.

Інший напрям наукових досліджень базується на компетентнісному підході, у межах якого цифрове громадянство пов'язують зі здатністю особистості критично оцінювати інформацію, відповідально використовувати цифрові ресурси, протидіяти дезінформації та кіберзагрозам [2; 7]. У таких працях воно

постає як інтегративна складова цифрової компетентності, що включає не лише технічні навички, а й етичний та соціальний виміри цифрової діяльності. Поступово в науковому дискурсі формується розуміння цифрового громадянства як комплексного феномена, який поєднує когнітивні, поведінкові та ціннісні характеристики.

В європейському освітньому просторі дослідження цифрового громадянства тісно пов'язане з розробленням рамкових документів, що визначають структуру цифрової компетентності громадян. У цих документах акцент зроблено на необхідності інтеграції цифрової безпеки, інформаційної культури, етичної взаємодії та активної громадянської позиції в освітні програми різних рівнів. Наукові публікації, що супроводжують ці процеси, засвідчують поступовий перехід від технократичного розуміння цифровізації освіти до гуманістично орієнтованої моделі, у якій цифрові технології розглядаються як простір формування особистісних і громадянських якостей.

У вітчизняній педагогічній науці інтерес до проблеми цифрового громадянства посилюється у зв'язку з реформуванням системи освіти та впровадженням компетентнісного підходу. Дослідники розглядають цифрове громадянство переважно в контексті цифрової компетентності здобувачів освіти, медіаграмотності, інформаційної культури та виховання відповідального користувача мережі. У працях українських учених простежується прагнення до осмислення цифрового громадянства як складової загальної культури особистості, що формується у процесі навчання та виховання. Водночас значна частина досліджень має загальноосвітній характер і зосереджується переважно на підготовці школярів або педагогів [3].

Паралельно розвивається науковий напрям, присвячений дослідженню soft skills у системі професійної підготовки. У міжнародних публікаціях надпрофесійні вміння визначено як ключовий чинник конкурентоспроможності випускника на ринку праці. Підкреслено, що сучасний фахівець повинен володіти не лише спеціальними знаннями, а й здатністю до комунікації, співпраці, міжкультурної взаємодії, етичного прийняття рішень та адаптації до змін. У галузі ІТ ці вимоги набувають особливої ваги, оскільки професійна діяльність здійснюється в умовах командної роботи, глобальних комунікацій та швидкої зміни технологічних стандартів.

Вітчизняні дослідники також приділяють значну увагу проблемі розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти. У працях наголошено на необхідності інтеграції комунікативної підготовки, розвитку критичного мислення, формування відповідальності та етичної культури у зміст професійних дисциплін. Водночас питання взаємозв'язку розвитку soft skills із формуванням цифрового громадянства залишаються недостатньо концептуалізованими. Найчастіше ці феномени досліджуються автономно, без урахування їхньої взаємодії у структурі професійної компетентності майбутнього ІТ-фахівця.

Аналіз наукових публікацій дозволяє констатувати, що є кілька домінуючих підходів до осмислення цифрового громадянства [4; 10]. Перший підхід пов'язаний із нормативно-етичним виміром і розглядає його як систему правил безпечної та відповідальної поведінки у цифровому середовищі. Другий підхід ґрунтується на компетентнісній парадигмі й акцентує увагу на здатності особистості до критичного мислення та свідомого використання цифрових ресурсів. Третій підхід має соціокультурне спрямування й трактує цифрове громадянство як форму участі особистості у мережових соціальних практиках. Однак у межах професійної підготовки ІТ-фахівців ці підходи ще не інтегровані в єдину педагогічну модель [5; 6].

Отже, узагальнення наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблема формування цифрового громадянства перебуває у полі активного міждисциплінарного осмислення. Водночас у контексті підготовки майбутніх фахівців ІТ-галузі спостерігається недостатня систематизація теоретичних засад і брак комплексних досліджень, у яких цифрове громадянство розглядалося б у взаємозв'язку з розвитком *soft skills* як інтегративний результат професійної освіти. Саме ця обставина зумовлює необхідність подальшого теоретичного аналізу та концептуального уточнення досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичне осмислення проблеми формування цифрового громадянства у майбутніх фахівців ІТ-галузі потребує інтеграції кількох методологічних підходів, що відображають складність і багатовимірність цього феномена. У сучасному науковому дискурсі цифрове громадянство розглядається на перетині філософії освіти, теорії громадянського виховання, компетентнісної парадигми, соціокультурного підходу та концепції професійної підготовки в умовах цифрової трансформації суспільства. Така міждисциплінарність зумовлена тим, що цифрове громадянство поєднує в собі технологічні, соціальні, етичні та правові виміри [7].

У межах гуманістичної парадигми освіти особистість трактується як активний суб'єкт суспільних відносин, здатний до саморозвитку, відповідального вибору та рефлексії власних дій. Цифрове середовище в такому контексті постає не лише як сукупність інформаційних ресурсів або технічних засобів, а як особливий соціальний простір, у якому реалізуються громадянські права й обов'язки, відбувається соціалізація, формуються ідентичність та цінності. Відтак цифрове громадянство може бути інтерпретоване як форма громадянської зрілості, адаптована до умов мережевого суспільства, де взаємодія опосередковується технологіями, але зберігає соціально-нормативний характер.

З позицій теорії громадянського виховання цифрове громадянство продовжує традиції формування активної, відповідальної особистості, здатної брати участь у суспільному житті. Водночас специфіка цифрового простору зумовлює нові виклики, пов'язані з анонімністю, швидкістю поширення

інформації, глобальністю комунікацій і ризиками маніпуляцій. Це потребує розширення змісту громадянської освіти за рахунок включення питань інформаційної безпеки, цифрової етики, захисту персональних даних, критичного аналізу медіаконтенту та протидії деструктивним інформаційним впливам.

Компетентнісний підхід дозволяє розглядати цифрове громадянство як результат інтеграції знань, умінь, досвіду діяльності та ціннісних орієнтацій. У цьому аспекті воно не зводиться до цифрової грамотності або технічної вправності користувача. Цифрова компетентність виступає необхідною, але недостатньою умовою цифрового громадянства. Останнє включає здатність до критичного осмислення інформаційних потоків, етичного прийняття рішень у професійній та соціальній діяльності, відповідального ставлення до створення та поширення цифрового контенту. Отже, цифрове громадянство може бути визначене як якісно вищий рівень розвитку особистості в цифровому середовищі, що інтегрує технологічну підготовку з соціально-моральними характеристиками [2; 8].

Системний підхід дає можливість представити цифрове громадянство як структуровану багатокomпонентну модель. Когнітивний компонент охоплює знання про нормативно-правові засади функціонування цифрового простору, принципи інформаційної безпеки, правила мережевої комунікації, особливості захисту інтелектуальної власності. Ціннісно-мотиваційний компонент відображає ставлення особистості до цифрової діяльності, її орієнтацію на дотримання етичних норм, готовність діяти відповідально та враховувати соціальні наслідки власних дій. Поведінковий компонент виявляється у практичних моделях взаємодії в цифровому середовищі, здатності застосовувати знання на практиці, уникати ризикованих дій та протидіяти порушенням норм цифрової культури. Рефлексивний компонент передбачає здатність аналізувати власну діяльність, оцінювати її відповідність соціальним і професійним стандартам, здійснювати самокорекцію [9, с. 8–12].

У контексті підготовки майбутніх фахівців ІТ-галузі цифрове громадянство набуває специфічного професійного змісту. Якщо для пересічного користувача воно пов'язане переважно з безпечним і коректним використанням цифрових ресурсів, то для ІТ-спеціаліста воно означає відповідальність за проектування, розроблення та впровадження технологічних рішень. Професійна діяльність у сфері інформаційних технологій передбачає створення програмних продуктів, інформаційних систем і сервісів, які впливають на поведінку користувачів, доступ до інформації та якість соціальних комунікацій. Тому цифрове громадянство ІТ-фахівця повинно включати усвідомлення етичних аспектів алгоритмічних рішень, принципів недискримінації, захисту персональних даних, кібербезпеки та соціальної відповідальності інновацій.

Важливою теоретичною основою дослідження є концепція розвитку soft skills як універсальних надпрофесійних умінь. У сучасній педагогічній теорії вони розглядаються як чинник, що забезпечує ефективну взаємодію в колективі, здатність до лідерства, конструктивного розв'язання конфліктів, адаптації до змін та прийняття складних рішень. У професійній діяльності IT-фахівця soft skills відіграють особливу роль, оскільки реалізація технологічних проєктів здійснюється в умовах командної роботи, міждисциплінарної взаємодії та глобальних комунікацій.

З теоретичного погляду розвиток soft skills створює необхідне підґрунтя для формування цифрового громадянства [4; 10]. Комунікативна компетентність забезпечує коректну взаємодію в мережевому середовищі; критичне мислення сприяє протидії маніпулятивним інформаційним впливам; емоційний інтелект допомагає враховувати соціальні наслідки цифрових рішень; здатність до рефлексії забезпечує усвідомлення власної відповідальності [5; 6]. Цифрове громадянство постає як інтегративний результат взаємодії цифрової компетентності та розвинених soft skills у структурі професійної підготовки.

Отже, теоретичні засади дослідження проблеми цифрового громадянства спираються на гуманістичну філософію освіти, компетентнісний, системний і соціокультурний підходи, а також на концепцію розвитку надпрофесійних умінь. Таке методологічне підґрунтя дозволяє розглядати цифрове громадянство майбутніх фахівців IT-галузі як складний інтегративний феномен, формування якого потребує цілеспрямованої педагогічної організації освітнього процесу та подальшого наукового обґрунтування.

Узагальнення результатів теоретичного аналізу дозволяє стверджувати, що проблема цифрового громадянства активно розробляється в сучасному педагогічному та міждисциплінарному науковому просторі, проте її концептуальне оформлення ще не набуло завершеної системності. Попри наявність значної кількості публікацій, дослідження здебільшого мають фрагментарний характер і концентруються на окремих аспектах феномена, що ускладнює формування цілісної теоретичної моделі [4, с. 740–742].

Насамперед привертає увагу те, що більшість праць присвячено загальним питанням цифрової компетентності або медіаграмотності, які розглядаються як ключові характеристики сучасного громадянина. У цьому контексті цифрове громадянство часто ототожнюється з безпечним користуванням мережею, здатністю критично оцінювати інформацію чи дотримуватися норм онлайн-комунікації. Такий підхід, безумовно, є важливим, однак він не охоплює професійно-специфічного виміру проблеми, особливо в галузі інформаційних технологій, де фахівець виступає не лише споживачем цифрового контенту, а й його творцем [2; 7].

Специфіка діяльності IT-фахівця полягає в тому, що результати його роботи здатні масштабно впливати на суспільні процеси, формувати інформаційні

потоки, визначати алгоритмічну логіку соціальних сервісів, впливати на приватність користувачів і характер цифрової комунікації [3]. Проте в наукових дослідженнях ця відповідальність рідко осмислюється як складова цифрового громадянства професіонала. Унаслідок цього виникає розрив між загальноосвітнім розумінням цифрового громадянства та його професійною інтерпретацією в межах вищої технічної освіти.

Іншою проблемною зоною є відсутність єдиного підходу до структурування цифрового громадянства. У різних працях акцент робиться на окремих складових: нормативно-правовій, етичній, комунікативній, безпековій або соціально-активній [9, с. 9–11]. Така варіативність підходів свідчить про багатовимірність феномена, проте водночас створює труднощі для його чіткого визначення та педагогічного моделювання. Невизначеність структурних компонентів ускладнює процес операціоналізації поняття, що є необхідною умовою для подальшого емпіричного дослідження та розроблення методичних рішень [4, с. 746–748].

Проблемним залишається також питання співвідношення цифрового громадянства та цифрової компетентності. У частині досліджень ці поняття використовуються як взаємозамінні, тоді як в інших роботах цифрове громадянство трактується як складова або як надбудова над цифровою компетентністю. Відсутність однозначної інтерпретації свідчить про потребу в уточненні їхнього змістового розмежування. Теоретичний аналіз дозволяє припустити, що цифрова компетентність забезпечує технологічну основу діяльності, тоді як цифрове громадянство інтегрує цю основу з етичними, соціальними та правовими орієнтирами, проте така позиція потребує подальшого наукового обґрунтування [1; 2].

Окрему увагу слід приділити співвідношенню цифрового громадянства та розвитку *soft skills*. Незважаючи на активне дослідження надпрофесійних умінь у системі вищої освіти, їхній внесок у формування цифрового громадянства майбутніх ІТ-фахівців залишається недостатньо осмисленим. У більшості випадків *soft skills* розглядаються як чинник підвищення конкурентоспроможності випускника на ринку праці, тоді як їхній потенціал у формуванні відповідальної цифрової поведінки не отримує належного теоретичного обґрунтування. Відсутність інтеграції цих двох напрямів дослідження зумовлює методологічну роз'єднаність, що потребує подолання.

Крім того, аналіз наукових публікацій засвідчує брак досліджень, присвячених педагогічним механізмам формування цифрового громадянства у закладах вищої освіти технічного профілю [4, с. 749–752]. Хоча декларується необхідність розвитку відповідальності та етичної культури майбутніх фахівців, конкретні моделі інтеграції відповідного змісту в освітні програми залишаються недостатньо розробленими. Переважають описові або декларативні положення,

які не супроводжуються чітко визначеними структурними компонентами, критеріями та показниками сформованості досліджуваного феномена.

Виявляється також певна суперечність між швидкими темпами цифрових змін та інерційністю освітніх систем. Професійна підготовка ІТ-фахівців здебільшого орієнтується на оновлення технічного змісту навчання, тоді як соціально-етичний вимір цифрової діяльності інтегрується фрагментарно. Це створює ризик формування вузькоспеціалізованого фахівця без достатнього рівня усвідомлення соціальних наслідків власної професійної діяльності. Проведений аналіз дозволяє окреслити невирішені аспекти проблеми, що визначають актуальність подальших досліджень [2; 8]. По-перше, потребує концептуального уточнення зміст і структура цифрового громадянства саме в контексті професійної підготовки майбутніх ІТ-фахівців. По-друге, необхідним є теоретичне обґрунтування взаємозв'язку цифрового громадянства та розвитку soft skills як інтегративного результату освітнього процесу. По-третє, актуалізується завдання розроблення педагогічної моделі формування цифрового громадянства, що враховуватиме специфіку ІТ-галузі та сучасні виклики цифрового суспільства [5; 9].

Отже, незважаючи на ґрунтовний аналіз науковців, проблема формування цифрового громадянства у майбутніх фахівців ІТ-галузі потребує подальшого теоретичного осмислення та методичного опрацювання [2; 4; 10]. Саме це зумовлює необхідність переходу від загальних декларацій до системного педагогічного обґрунтування умов і механізмів формування досліджуваного феномена в системі вищої освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене теоретико-аналітичне дослідження проблеми формування цифрового громадянства у майбутніх фахівців ІТ-галузі в контексті розвитку soft skills дозволило здійснити системне осмислення сучасного стану наукової розробленості означеного феномена та визначити перспективні напрями його подальшого вивчення. Узагальнення наукових джерел засвідчило, що цифрове громадянство розглядається як складне, багатовимірне утворення, яке інтегрує когнітивні знання про цифрове середовище, ціннісні орієнтації, правову та етичну культуру, а також готовність до відповідальної цифрової взаємодії.

У процесі дослідження уточнено зміст поняття «цифрове громадянство» з урахуванням специфіки ІТ-професій. Обґрунтовано доцільність його трактування як інтегративної професійно-особистісної якості, що передбачає не лише дотримання норм безпечної та етичної поведінки в цифровому просторі, а й усвідомлення соціальної значущості результатів власної професійної діяльності. Такий підхід дозволяє розглядати цифрове громадянство як складову професійної культури ІТ-фахівця, яка визначає характер його взаємодії з цифровим середовищем, користувачами та професійною спільнотою [4].

Встановлено, що формування цифрового громадянства не може здійснюватися ізольовано від розвитку soft skills, які виступають внутрішнім механізмом реалізації відповідальної цифрової поведінки. Комунікативні вміння, здатність до співпраці, критичне мислення, емоційний інтелект, етична рефлексія та навички прийняття зважених рішень у складних ситуаціях є необхідними передумовами становлення цифрово відповідального професіонала. Отже, розвиток soft skills у системі підготовки майбутніх ІТ-фахівців має розглядатися не лише як засіб підвищення їхньої конкурентоспроможності, а як стратегічний чинник формування цифрового громадянства.

Отримані результати створюють теоретичне підґрунтя для наступного етапу дослідження, який передбачає обґрунтування педагогічних умов формування цифрового громадянства у майбутніх фахівців ІТ-галузі. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з поглибленням теоретичного аналізу структури цифрового громадянства та визначенням його компонентів у системі професійної підготовки майбутніх ІТ-фахівців. Актуальним напрямом подальших досліджень є уточнення критеріїв, показників і рівнів сформованості цифрового громадянства у здобувачів вищої освіти ІТ-спрямування. Важливого значення набуває розроблення структурно-функціональної моделі формування цифрового громадянства з урахуванням розвитку soft skills та особливостей цифрового освітнього середовища. Подальшого вивчення потребують педагогічні технології, методи та форми навчання, спрямовані на розвиток відповідальної цифрової поведінки майбутніх фахівців ІТ-галузі.

Перспективним є проведення експериментальних досліджень щодо перевірки ефективності педагогічних умов формування цифрового громадянства у процесі професійної підготовки студентів. Особливої уваги потребує розроблення методичного інструментарію діагностики рівня сформованості цифрового громадянства та soft skills у майбутніх ІТ-фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Almudara S. B., El Gammal M. M., Ali M. H., Abdellatif M. S., Elshazly A. I. A., Ibrahim S. A., Al Rashidi A. H. The Impact of Training on Digital Citizenship Skills in Developing Students' Attitudes Towards Sustainable Development at The University Level. *Research Journal in Advanced Humanities*. 2024. Vol. 5, No. 3. DOI: <https://doi.org/10.58256/8jrvr939> (дата звернення: 05.04.2026)
2. European Commission. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens / European Commission. 2022. *Publications Office of the European Union*. DOI: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/115376> (дата звернення: 05.04.2026)
3. Iskandar R., Maksum A., Marini A. Bridging the Gap in Digital Citizenship Literacy: Insights from Young Digital Natives. *Multidisciplinary Reviews*. 2025. Article 7862. URL: <https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/7862> (дата звернення: 05.04.2026)
4. Gutiérrez Aguilar O., Turpo Gebera O., Chicaña Huanca S., Laura de la Cruz K. M., Pérez Postigo G., Diaz Zavala R., Osorio Ccoya I. Digital Skills and Digital Citizenship Education:

An Analysis Based on Structural Equation Modeling. *Journal of Technology and Science Education*. 2024. Vol. 14, No. 3. P. 738–755. DOI: <https://doi.org/10.3926/jotse.2436> (дата звернення: 05.04.2026)

5. Heine S., Krepf M., & König J. Digital Resources as an Aspect of Teacher Professional Digital Competence: One Term, Different Definitions – Asystematic Review. *Education and Information Technologies*. 2022. Vol. 28, No. 4. P. 3711–3738. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11321-z> (дата звернення: 13.04.2026)

6. Lomachynsky B. Prospects for the Implementation of the Concept of Digital Citizenship in Scientific Libraries. *SDC Journal*. 2023. Vol. 8, No. 4. URL: <https://sdc-journal.com.ua/en/journals/tom-8-4-2023/perspektivi-realizatsiyi-kontseptsiyi-tsifrovogo-gromadyanstva-v-naukovikh-bibliotekakh> (дата звернення: 13.04.2026)

7. Ovcharuk O. V. Current Approaches to the Development of Digital Competence and Digital Citizenship in European Countries. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. Vol. 76, No. 2. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3526> (дата звернення: 13.04.2026)

8. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu (updated edition). Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2023. DOI: <https://doi.org/10.2760/159770> (дата звернення: 13.04.2026)

9. Simões A. R., Brás C. Developing Digital Citizenship in the Foreign Language Classroom with an Emphasis on the Intercultural Dimension. *Education Sciences*. 2025. Vol. 15, No. 5, Art. 584. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15050584> (дата звернення: 13.04.2026)

10. Vargas Murillo A. R. A Literature Review Based on Scopus (2014–2024): Digital Education and Citizenship Skills. ACM SIG Proceedings. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1145/3704217.3704237> (дата звернення: 13.04.2026)

REFERENCES

1. Almudara S. B., El Gammal M. M., Ali M. H., Abdellatif M. S., Elshazly A. I. A., Ibrahim S. A., Al Rashidi A. H. The Impact of Training on Digital Citizenship Skills in Developing Students Attitudes Towards Sustainable Development at The University Level. *Research Journal in Advanced Humanities*. 2024. Vol. 5, No. 3. DOI: <https://doi.org/10.58256/8jrivr939> (дата звернення: 05.04.2026)

2. European Commission. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens / European Commission. 2022. Publications Office of the European Union. DOI: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/115376> (дата звернення: 05.04.2026)

3. Iskandar R., Maksum A., Marini A. Bridging the Gap in Digital Citizenship Literacy: Insights from Young Digital Natives. *Multidisciplinary Reviews*. 2025. Article 7862. URL: <https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/7862> (дата звернення: 05.04.2026)

4. Gutiérrez Aguilar O., Turpo Gebera O., Chicaña Huanca S., Laura de la Cruz K. M., Pérez Postigo G., Diaz Zavala R., Osorio Ccoya I. Digital Skills and Digital Citizenship Education: An Analysis Based on Structural Equation Modeling. *Journal of Technology and Science Education*. 2024. Vol. 14, No. 3. P. 738–755. DOI: <https://doi.org/10.3926/jotse.2436> (дата звернення: 05.04.2026)

5. Heine S., Krepf M., & König J. Digital Resources as an Aspect of Teacher Professional Digital Competence: One Term, Different Definitions – Asystematic Review. *Education and Information Technologies*. 2022. Vol. 28, No. 4. P. 3711–3738. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11321-z> (дата звернення: 13.04.2026)

6. Lomachynsky B. Prospects for the Implementation of the Concept of Digital Citizenship in Scientific Libraries. *SDC Journal*. 2023. Vol. 8, No. 4. URL: <https://sdc-journal.com.ua/en/journals/tom-8-4-2023/perspektivi-realizatsiyi-kontseptsiyi-tsifrovogo-gromadyanstva-v-naukovikh-bibliotekakh>

journal.com.ua/en/journals/tom-8-4-2023/perspektivi-realizatsiyi-kontseptsii-tsfrovogo-gromadyanstva-v-naukovikh-bibliotekakh (data zvernennia: 13.04.2026)

7. Ovcharuk O. V. Current Approaches to the Development of Digital Competence and Digital Citizenship in European Countries. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. Vol. 76, No. 2. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3526> (data zvernennia: 13.04.2026)

8. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu (updated edition). Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2023. DOI: <https://doi.org/10.2760/159770> (data zvernennia: 13.04.2026)

9. Simões A. R., Brás, C. Developing Digital Citizenship in the Foreign Language Classroom with an Emphasis on the Intercultural Dimension. *Education Sciences*. 2025. Vol. 15, No. 5, Art. 584. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15050584> (data zvernennia: 13.04.2026)

10. Vargas Murillo A. R. A Literature Review Based on Scopus (2014–2024): Digital Education and Citizenship Skills. *ACM SIG Proceedings*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1145/3704217.3704237> (data zvernennia: 13.04.2026)

ANALYTICAL AND THEORETICAL BASIS RESEARCH ON THE FORMATION OF DIGITAL CITIZENSHIP IN FUTURE IT PROFESSIONALS IN THE CONTEXT OF SOFT SKILLS DEVELOPMENT

Ihor FEDOROV

PhD Candidate in specialty A1 Educational Sciences of Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0008-1559-7950

e-mail: igorvladimirfedorov@gmail.com

Abstract. The article provides a comprehensive analytical and theoretical analysis of the problem of forming digital citizenship in future IT specialists in the context of developing soft skills as an integral part of their professional competence, social maturity and personal self-development. The relevance of the study is determined by the deepening processes of digitalisation of society, the intensive integration of information technologies into all spheres of human life and the growing responsibility of IT specialists for the consequences of creating, implementing and supporting digital products and services. In the context of the digital transformation of education, it is particularly important to combine a high level of technical training with the formation of ethical guidelines, legal culture, critical thinking, communicative competence, the ability to interact interpersonally, teamwork, self-reflection and the adoption of socially responsible decisions in professional activities.

The state of scientific development of the specified problem in domestic and foreign research within the concepts of digital competence, media literacy, civic education, information security, and the development of supra-professional skills has been analysed. Approaches to the interpretation of the concepts of ‘digital citizenship’ and ‘soft skills’ are summarised, their content, structure and functional characteristics are clarified, and the interrelationship in the system of professional training of higher education seekers in the field of IT is determined. The expediency of considering digital citizenship as an integrative characteristic of personality, combining cognitive, value-motivational, behavioural and reflective components and manifested in responsible, ethical, law-abiding and socially oriented activities in the digital environment, is substantiated.

The leading pedagogical approaches to training future IT specialists in the conditions of a digital educational environment are outlined, and theoretical and methodological gaps associated with

insufficient systematisation of the principles of digital citizenship formation in the system of higher technical education are identified. The results of the study create a theoretical basis for further substantiation of pedagogical conditions, clarification of structural components and development of methods for the formation of digital citizenship in the process of professional training.

Keywords: digital citizenship, future IT specialists, soft skills, professional training, digital educational environment.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2026 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 09.03.2026 р.

Стаття опублікована 15.06.2026 р.